

A római szerzői jogi konferencia és az engedélykényszer rendszere.

A mi új szerzői törvényünk, csakugy mint a régi, a szerzői jog kizárólagosságának elvén nyugszik. Kizárólagos jogot ad a törvény a szerzőnek, bármilyen formában eleveníti is az meg gondolatát, de kizárólagos jogot kap a szerző akkor is, ha arról van szó, hogy a technika vívmányainak segítségével mások adjanak új megjelenési formát a műnek. A szerzőnek adott monopolisztikus jogot az eszmei motívumon kívül, amely a gondolatot annak szülőjétől elvenni nem engedi, az a megfontolás terem ette meg, hogy a gazdasági ügyekben nagyobbára járatián szerzők gazdasági érdekeit a lehető legmesszebbmenő mértékben meg kell védeni. De ez a jog, éppen azért, mert monopólium, a monopóliumok ellen harcolók táborában — és ez a tábor napról-napra szaporodik — sok ellenvetésre talál.

Különös aktualitást nyert ez a kérdés most, a Rómában összeülő szerzői jogi konferencia küszöbén.

Ez a konferencia a többek között foglalkozni fog egy olyan javaslat-al, amely lényegében azt célozza, hogy a szerzői jog monopolisztikus állása az egész vonalon korlátlan uralomra jusson.

Az 1922. évi XIII. t.-c.-be foglalt Berni Unió 13. cikke szerint ugyanis: „Zeneművek szerzőinek kizárólagos joguk van arra, hogy megengedjék

1. ezeknek a műveknek átvitelét oly készülékekre, amelyek ily művek mechanikai előadására szolgálnak,

2. az említett művek nyilvános előadását ilyen készülékekkel“

Ugyanezen cikk 2. bekezdése szerint pedig: „a jelen cikk alkalmazásának szempontjából az egyes országok saját törvényei fentartásokat és feltételeket szabhatnak meg, de minden ilyen természetű feltételnek hatálya kizárólag arra az országra szorítkozik, amely azokat megállapította“;

A szerződő államoknak egy jelentékeny csoportja rögtön élt a 13. cikk 2. bekezdésében biztosított jogával és a szerzői jog mindenek felett álló kizárólagossága helyett a mechanikai átvitelek terén az u. n. engedélykényszer („Zwangslizenz“) rendszerét iktatta törvénybe. Az engedélykényszer rendszerének jogelvét azok a szerződő államok honosították meg törvényeikben, amelyekben az említett cikk születését megelőzően már virágzó beszélőgép illetve gramophonipar volt. Ezek az államok: Anglia, Németország, Ausztria, Svájc, de elfogadták a „Zwangslizenz“ rendszerének jogelvét az Unión kívül álló Északamerikai Egyesült Államok is. Ezzel szemben hazánk csakugy, mint Franciaország és Olaszország is a mechanikai átvitelek terén is a szerzői egyedjoguságot juttatta uralomra. Az 1921. évi LIV. t.-c. 6. §-ának 9. pontja szerint ugyanis „a szerző beleegyezése nélkül a műnek átvitele mechanikai előadás céljára szolgáló készülékekre, állandó vagy cserélhető alkatrészeikre (lemezekre), hengerekre, tekercsre stb.“ a szerzői jog b'orlásának tekintendő. Hogy ezzel a szerzői jog kizárólagosságát vagy helyesebben mondva monopolisz-

tikusan kiváltságos helyzetét reprezentáló gondolattal szemben mit jelent a Zwangslizenz rendszere, arra az alábbiakban azonnal rá fogok térni.

A Berni Unióban lefektetett jogelvek netán szükséges revíziója tárgyában az Unióban résztvevő államok — mint fentebb említettem — 1928 május 8-án Rómában konferenciára fognak összegyűlni. Ezen a konferencián a többek között dönteni fognak egy olyan javaslat felett, amely azt kívánja, hogy a 13. cikk 2. bekezdésében biztosított fentartásokat az egyes államok ne használhassák fel a Zwangslizenz rendszerének a bevezetésére.

Ha az ezen javaslatban lefektetett elv Rómában győzelemre vitetnék, ugy ez kétségtelenül egy ma már a világgazdaságban számottevő ipar, a gramophonipar és ezzel kapcsolatosan a gramophonkereskedelem lényeges dekadenciáját vonná maga után, anélkül, hogy ezzel a védett személyekre és hozzá tehetjük: a méltán védett személyekre, a szerzőkre a legcsekélyebb előny is háromolnék. Sőt, miként az alábbiakból ki fog derülni, a szerzők csakugy kárát fogják vallani ennek a revízióknak, mint az ipar, a kereskedők és nem csekély mértékben az egyetemes zenei kultúra.

Bevezető soraimban érintettem, hogy éppen azok az államok érvényesítették a 13. cikkben foglalt fentartás által nyújtott jogot, amelyekben már fejlett gramophonipar és virágzó gramophonkereskedelem volt. Ezek az államok átlátták azt, hogy az esetre, ha a mechanikai átvitelek terén is korlátlan egyedjogusághoz juttatják a szerzőt, ezáltal az iparukat és az ezzel kapcsolatosan virágzásnak indult kereskedelmüket válságos helyzetbe juttathatják anélkül, hogy a 13. cikk első bekezdésében tulajdonképpen szándékolt célt, a szerzőt a gazdasági kihasználás ellen megvédeni, ezzel szolgálnák.

A szerzői jog összeegyeztetése a mindnyájunk boldogulására nagyon is releváns gazdasági körülményekkel vittek a bevezetésben érintett államokat ahhoz az elhatározáshoz, hogy a 13. cikk 2. bekezdésében biztosított fentartási joggal élve a szerzői jog kizárólagosságának korrekтивumokat emeljenek. És az említett államok megtalálták azt a jogi eszközt, amellyel ugy a szerzőt, mint a gyáripart és a kereskedelmet, de egyuttal a nagyközönséget is a legjobban megvédeni tudják. Ez a jogi eszköz az engedélykényszer („Zwangslizenz“) rendszere. Ezen jogelv legideálisabb megvalósításában senkinek sem szabad a szerző kifejezett beleegyezése nélkül az ő műveit mechanikai készülékekre átvinni, reprodukálás céljait szolgáló lemezt gyártani és forgalomba helyezni. Ha azonban a szerző az ehhez való jogot valamilyen vállalatra átruházza és a mű ebben a formában megjelenik, ugy minden harmadik személynek — itt természetesen vannak a részletekben differenciák, — joga van a szerzőtől követelni, hogy őt is részéssítse ebben a jogban, természetesen megfelelő ellenérték ellenében. Hogy a jognak az érvényesítése a szerzővel szemben, milyen formában történhetik a legcélszerűbben, az természetesen már részletkérdés, amelyre ehelyütt már nem kívánok kitérni.

A Zwangslizenz rendszere a gyakorlatban fényesen bevált. Egyrészt előmozdította az ipar és kereskedelem fejlődését, mert tág teret nyitott az egész vonalon a szabad versenynek és megadta a gyáriparnak azt a biztonságot, amelyre annak okvetlenül szüksége van ahhoz, hogy termelési energiáival a mai modern zenéhez, annak követelményeihez és a ma emberének esztétikai ízléséhez simulhasson. Ezt a törvény által nyújtott biztonságot, amely abból áll, hogy sohasem kell tartania attól, hogy ő ki lesz zárva valamilyen mű mechanikai átvitelétől, amelyet valamilyen konkurrens már forgalomba hozott, nem pótolhatják az esetről-esetre kötött szerződések, már az emberi szeszély, az emberi célkitűzések különbözőségénél fogva sem. Épp ezért merjük állítani, hogy az engedélykényszer mint jogi eszköz által az iparnak nyújtott biztonság teremtette meg elsősorban a gramophonipar mai magas nivóját, úgyhogy technikai értelemben ez az ipar ma már ugyszólván tökéletesen tud nyújtani és ma már lassan luxuseikkből a zenei kultúra terjesztése szempontjából közszükségleti cikké kezd átalakulni. Másrészt pedig éppen a most vázolt okoknál fogva a szerzők érdekeit is ezerszerre hatékonyabban szolgálja, mint a monopólium. A technikai tényező és a szabad verseny által nyújtott terjeszkedési lehetőségek a forgalmat és ezzel a szerző jövedelmét is megsokszorozzák. De megvédi a szerzői gondolat kizárólagosságát is ez a jogi eszköz, mert hiszen a szerző beleegyezése nélkül nem lehet mechanikai formában forgalomba hozni azt, de lehetlenné teszi, hogy a szerzői jog a gazdasági életben monopóliumot teremtsen. Semholsem panaszkodtak a szerzők a Zwangslizenz rendszerét meghonosító államokban, hogy ez csorbítaná az ő méltán védett jogaikat, de még kevésbé panaszkodtak amiatt, hogy ez a gazdasági érdekeiket károsan befolyásolná, mert hiszen statisztikailag kimutatható, hogy a Zwangslizenzet érvényesítő államokban a szerzői jövedelmek állandóan emelkedő irányzatot mutatnak, de nem mutatható ki emelkedés azokban az államokban, amelyek miként hazánk — a teljes kizárólagosság elvét fogadták el, aminek magyarázata kizárólag abban lehet, hogy ezekben az államokban a gramphonipar fejlődésének a feltételei hiányoztak.

Hazánknak, sajnos, nincs gramphoniparja, de van élénk gramphonkereskedelme és vannak bőségesen olyan szerzőink, akiket a gramphonipar igen közelről érint.

Nem alaptalan az érdekelteknek az az aggodalma, hogy az esetre, ha a gramphonipar terén domináló államokban az engedélykényszer intézményét a monopolisztikus jogelvekhez közelálló jogelvekkel cserélik fel, az ezen törvényhozási oktroj által előreláthatólag beálló következmények nem hagyhatják érintetlenül a mi — ma már sok egzisztenciát felölelő — gramphonkereskedelmünket és igen hátrányosan befolyásolják majd szerzőink jövedelmét, amellett eleve lehetlenné válik, hogy nálunk valaha is gramphonipar keletkezhesék.

Bár a mi szerzői törvényünk a szerzői gondolat kizárólagosságának elvén nyugszik, a mi törvényeinkben is feltalálható az a belátás, hogy a teremtő elme gondolata nemcsak magáé a kigondolóé, hanem az az összességé is és nem ismer-

reilen az a tendencia, amely az egyetemes kulturérdeket összhangzásba kívánja hozni a teremtő elme istenadta jogaival. A szabadalmi törvényünkre gondolok itt, amely a fenti magasabb elv érdekében a szükséges korrektívumokat megtalálta.

A szerzői jog kizárólagossága a mechanikai átvitelek terén, ahol olyan szoros a kapcsolat a szerző, az iparos és a kereskedő között, korrektívumokra szorul, nemcsak a kereskedelem és az ipar érdekeinek megvédése szempontjából, hanem a nagyközönség és az egyetemes zenei kultúra érdekében is.

Dr. Trebits Herbert.

Felmentés és házasság érvénytelensége Ausztriában. Az Ausztriában fennálló házasságjogi szabályok értelmében a közigazgatási hatóság ad felmentést a házassági akadályok alól, és ez összeomlás óta az *impedimentum ligaminis* alól is, s e felmentés alapján a házastól új házasságot köthet. Ennek ellenére a bíróságok az ily házasságot az eléjük került semmisségi perekben érvénytelennek mondották ki, s a legfelsőbb bíróság egy e kérdésben adott szakvéleményében ugyanerre az álláspontra helyezkedett. Minthogy elterjedt felfogás szerint a bíróságnak nincs hatásköre arra, hogy döntsön abban a jogkérdésben, vajjon a közigazgatási hatóság hatáskörébe esik-e az ált. polg. tkv. értelmében új házasság kötéséhez szükséges felmentés megadása, a házasságvédő már 1926-ban az alkotmánybírósághoz fordult, hogy e kérdésben foglaljon állást. Akkoriban az alkotmánybíróság ezt a kérelmet hatáskör hiányából elutasította és kimondta, hogy hatásköri összeütközés bíróság és közigazgatási hatóság közt nem forog fenn azért, mert az utóbbi egyszerűen felmentést adott, a bíróság pedig a felmentést törvénybe ütközőnek és ezért a házasságot semmisnek deklarálta.

Új helyzet állt elő azonban a kérdésben az alkotmánybíróságnak egy 1927 nov. 5-én hozott határozata folytán, amelyben azonos esetben az ellenkező álláspontra helyezkedett. Szerinte az alkotmány 68. §-a értelmében közigazgatási intézkedést hivatalból csak az a hatóság jelenthet ki semmisnek, amely azt meghozta, vagy annak fölöttes hatósága. Mindaddig, amíg ez meg nem történik, az intézkedést mindenki érvényesnek és kötelezőnek tartozik tekinteni, s különösen a bíróság is köteles az intézkedés anyagi jogerejét respektálni. A bíróságnak tehát nincs hatásköre arra, hogy önállóan eldöntse, vajjon a házassági felmentést jogszerűen adták-e meg, még akkor sem, ha ez a kérdés mint a házassági semmisségi perben hozandó ítélet előkérdése merül fel. Ha a bíróság ily hatáskört vindikál a maga számára, úgy pozitív hatásköri összeütközés esete forog fenn a bíróság és a közigazgatási hatóság között az alkotmánybíróságról szóló törvény 42. §-a értelmében.

Az osztrák igazságügyminiszter kijelentette, hogy a kérdést törvényhozási uton kell rendezni.

Időközben az egyik bíróság az említett állásfoglalás alapján kimondotta, hogy a bíróságnak nincs hatásköre arra, hogy a felmentés jogérvényességének vizsgálatába bocsátkozzék. M.

Víszonosság Magyarország és Lengyelország között a csőd-eljárásban és kényszeregyezségi eljárásban. A magyar és lengyel kormány között diplomáciai jegyzékváltás útján megállapítás jött létre arra nézve, hogy a két állam polgárai, mint hitelezők a csőd-eljárásban és kényszeregyezségi eljárásban bíróságok előtt, teljesen egyenlő jogokat fognak élvezni (az 1881. XVII. t.-c. 71. §-a